

A NÉPRAJZI TURIZMUS LEHETŐSÉGEI SZÉKELYFÖLDÖN

Egyre több helyen és egyre gyakrabban hangzik el, hogy Székelyföld falvainak jövője szempontjából mennyire fontos szerepe van vagy lehet a falusi turizmusnak. Valóban, ez az új üzletág egy évtizede meghonosodóban van tájainkon, és néhány falu esetében a lakosság egy részének már jelenleg is megélhetést vagy mellékjövedelmet biztosít.

A falusi turizmusba eddig bekapcsolódott székelyföldi falvak száma elenyésző ahhoz képest, mint ahányat földrajzi fekvése, műemlékei és néprajzi értékei erre a tevékenységre alkalmassá tennének. Az általam 1995 és 2001 között bejárt, mintegy 350 háromszéki, csíki, gyergyói és udvarhelyszéki faluból alig egy tucatban működik falusi turizmus szervezett és hivatalos formában. Tapasztalatom szerint a turizmusnak ez a fajtája jelenleg három Székelyudvarhelyhez közeli faluban (Zetelaka, Tibód, Farkaslaka), két gyergyói településen (Gyergyószárhegy és Kilyénfalva), valamint a sóvidéki Parajdon a legfejlettebb.

A szakminisztériumi engedéllyel működő vendéglátó hálózatba bekapcsolódott családok száma Zetelakán, Farkaslakán és Parajdon 35 feletti; Szárhegyen 17, Tibódon 14 és Kilyénfalván 14 család rendezkedett be igényes vendégfogadásra.

Ezek a hivatalos adatok. Valójában a vendégfogadással foglalkozó családok száma ennél jóval több. Legszembetűnőbb a parajdi példa, ahol a „feketén” tevékenykedő vendégfogadók száma sokszorosa a működési engedéllyel rendelkezőkének.

Néhány, szízesi lehetőséget is kínáló Hargita-alji település kivételével a székelyföldi falusi turizmus a nyári hónapokra korlátozódik. Az ide érkező vendégek döntő többsége Székelyföldet megismerni vágyó magyarországi vagy nyugat-európai és tengerentúli magyar. Az egy-egy faluban megálló autóbusznyi csoportok, családok vagy baráti társaságok sok esetben csak szálláshelyet és étkezést igényelnek a vendéglátótól, és az adott településről kiindulva, előre meghatározott program szerint csillagtúrákat téve ismerkednek a környék nevezetességeivel. Vannak példák arra is, hogy a helyi falusi turizmust irányító iroda vagy maguk a vendéglátók kínálnak a ven-

A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben. Válogatás a II. Székelyföld Konferencia előadásaiból
dégeknek különböző programokat. Az ajánlatok között van gyalogtúra, szekeres kirándulás, eszténa-látogatás, gombászás, gyógynövénygyűjtés, kenyér- és kürtöskalácssütés, szénacsinalás, vagy akár egy néprajzi jelenség megfigyelése, mint például a parajdi hesspávázás pünkösdkor.

Az egyéni kínálatok közül bizarrságával tűnik ki egy háromszéki vendéglátó (Cófalva) ötlete, mely szerint a hozzá érkező vendégek légpuskával saját maguk löhetnek le a megvendéglésükre szánt pulykát.

Az eddigieket egy lehetséges székelyföldi néprajzi turizmusról szóló eszmefuttatás bevezetőjének szántam, ugyanis úgy gondolom, hogy ennek meghonosítása részben a falusi turizmusra alapozva és ennek továbbfejlesztésével valósítható meg.

Néprajzi turizmuson a turizmusnak azt a sajátos változatát értem, amely egy adott táj néprajzi értékeinek bemutatását tűzi ki célul. Ez a fajta turizmus lehet kiegészítője a már bejárattott műemlékek, történelmi emlékhelyek és természeti látványosságok bemutatására specializálódott turizmusnak, a falusi turizmusnak, de működhet különálló üzletágként is.

Mint már jeleztem, a falusi turizmussal foglalkozó vállalkozások némelyike szórólapján néprajzi látványosságok, elsősorban ünnepi szokások megtekintését is ajánlja. Ezek száma azonban elenyésző az e célra kínálgató lehetőségek közül. A továbbiakban néhány erre vonatkozó példát adok.

A Parajdnál említett pünkösdi hesspávázásból kiindulva először a még élő, évről-évre gyakorolt, turistavonzó erővel is bíró ünnepi népszokásokat veszem számba. Pünkösdkor a hesspávázást nemcsak a parajdi, hanem az alsósófalvi kisgyermek is gyakorolják. Ugyanakkor Gyergyóalfaluban és Borzonton pünkösdkirályné-választásra kerül sor. Ezeket a szokásokat a csíksomlyói búcsúba érkező több ezer anyaországi zarándok közül bizonyára sokan megnéznék.

A nyári időszak, amikor Székelyföldre a legtöbb turista érkezik, a mezei munkák miatt ünnepi szokásokban szegény. Egyetlen említést érdemlő, megtekintésre ajánlható szokás a Szent János napi (jún. 24.) angyalozás, melyet két felcsíki faluban, Csikmadarason és Csíkszentdomokoson gyakorolnak.

Lombhullás idején legtöbb székely faluban megmozdulnak a fiatalok, és lovas-szekeres felvonulással egybekötött szüreti mulatságot rendeznek. Napjainkban Háromszéken, a zord éghajlatú Csíkban és Gyegyóban, valamint Udvarhelyszék havasalji falvaiban, ahol a szőlő egyáltalán nem vagy csak kis, házak előtti lugasokban terem, nagyobb szabású szüreti mulatságokat rendeznek, mint a hagyományos bortermő vidékeken. Sok faluban évente csak ekkor öltöznek népviseletbe a legények, leányok, akik ilyenkor néptánc-műsorral is meglepik az érdeklődő közönséget. Az utószezonban Székelyföldre érkező turisták programjába egy szüreti felvonulás megtekintése is beilleszthető.

A téli ünnepekör szokásai közül a néprajzi turizmus szempontjából érdekes lehet a betlehemezés (Csíkszentdomokos, Borzsova, Gyimesbükk), az aprószentekelés és a farsangtemetés. Kétségtelenül az utóbbi a leglátványosabb, és profán jellegénél fogva a külső szemlélő is itt a legelfogadhatóbb.

Magyarországon a farsangtemetés csak egy-két faluban maradt meg. Ezért például a Fejér megyei Mohán gyakorolt húshagyókeddi „tikverőzés” ma már nemcsak a falu ünnepe, hanem a néprajzi turizmus és a média révén az egész országé. Ezen a napon több autóbusznyi érdeklődő (elsősorban diák) érkezik a faluba Székesfehérvárról, a fővárosból és más településekről.

Ez a farsang végi turizmus, elsősorban belföldi jelleggel Székelyföldön is megvalósítható, hiszen több településen a farsangtemetésnek sajátos, igen látványos változata él. Ezek közül említést érdemel Háromszéken a bölöni, a felsőlelhényi, a berecki és a kézdiszentléleki, Csikban a menasági, Kászonban az altízi „bikaütés”, Gyergyóban a ditrói, Sóvidéken pedig az alsósófalvi. A felsoroltak közül mindenik közönségvonzó erővel bír, mégis csak az alsósófalvi farsangtemetésre szoktak székelyudvarhelyi iskolásokat elvinni.

A húsvéti ünnepekörhöz tartozó, vallási néprajzi események közül kiemelkedik a határkerülés, melynek legnagyobb szabású és legünnepélyesebb változatai a római katolikus székelyek által lakott gyergyói nagyközségekben élnek. Ezeken a lovas-szekeres körmeneteken részt venni vallásfelekezettől függetlenül lelkileg felemelő, maradandó élmény. Háromszék néhány falujában a húsvéti locsolás különleges változatai maradtak fenn. Ilyen a szörcei és a székelytamásfalvi „szánozás”, valamint a mikóújfalusi zenés-táncos locsolás.

A vallási néprajz tárgykörénél még említést kell tennem a helyi búcsúokban rejlő lehetőségekről.

Úgy gondolom, hogy a csíksomlyói pünkösdi búcsúnak a turizmusra gyakorolt jelentőségéről nem kell külön szólnom, hiszen közismert, hogy e kegyhely mekkora magyar tömegeket vonz évente Székelyföldre. Emellett azonban kisebb vonzókörzetű búcsúk is felkerülhetnének a túravezetők listájára. Itt elsősorban a székelyudvarhelyi úrnapi körmenetre és a Jézus-szíve búcsúra, a kézdiszentléleki perkői Szent István (aug. 20.) és a futásfalvi Sarlós Boldogasszony (júl. 2.) búcsúkra gondolok.

Egy lehetséges székelyföldi néprajzi turizmus szempontjából az ünnepi szokások és a búcsúk lennének a leglátványosabb jelenségek. Ezek mellett azonban számos más megnézni valót is kínálnak falvaink.

A teljességre való törekvés igénye nélkül igyekszem ráterelni a figyelmet néhány olyan lehetőségre, amelyet a néprajzi turizmus révén hasznosítani lehetne.

Székelyföldön még élnek olyan népi mesterségek, amelyeknek saját környezetükben történő bemutatása egy ide érkező turistának élményt nyújtanának. Egy városi gyermek, sőt még a szülei is bizonyára nagy élvezettel néznének végig egy lóvasalást vagy egyéb kovácmunkát. Ugyanígy egy kerekas-, kádár-, fazekas műhely is számos érdekességet kínál. Érdeemes lenne a vendégeket kosárfonókhoz, szövő asszonyokhoz, fafaragókhoz és más mesterségeket űzőkhöz is elvinni, hogy termékeikkel ne csak a korondi viszonteladókon keresztül kerüljenek kapcsolatba, hanem a készítés folyamatába is bepillantást nyerjenek. Egy effajta turizmus az eltűnőben lévő mesterségek továbbéléséhez is hozzájárulhat, hiszen ha a mesterember látja, hogy a munkája és termékei iránt van érdeklődés, akkor nem hagy fel mestersége végzésével, és a tudás átörökítésére is nagyobb az esély akkor, ha egy mesterségből jól meg lehet élni.

A két ősfoglalkozás: a földművelés és az állattartás is turista-látványosság lehet, hiszen földrajzi adottságainak és gazdasági helyzetének köszönhetően Székelyföldön napjainkig megmaradt az állati igaerőre alapozott gazdálkodás.

Emellett a gazdálkodásnak kistájanként sajátos változatai alakultak ki, melyek bemutatása nélkül nem lenne teljes az ide érkezőkben az adott tájegységről kialakuló kép. Egy nyári gyimesi kirándulást például nem tartanék teljesnek legalább egy kalibázó család felkeresése nélkül.

A néprajzi turizmus körébe még számos dolog bekapcsolható. Érdeemes volna elvinni a vendégeket egy-egy nagyobb falusi vásárba, melyek forgatóját és hangulatát csak átélve lehet igazán érezni. Az évi rendszerességgel megrendezett folklórműsorokat is tartalmazó falusi fesztiválok (pl. bágyi várfesztivál, székelyvarsági málnafesztivál, farkaslaki szénégető napok) is a látványosságok közé tartoznak. A sor még a népi építészet és a tárgyi néprajzi gyűjtemények kínálta lehetőségekkel is bővíthető.

Az általam vázolt néprajzi turizmus egy meglévő kultúrkincs hasznosítását jelentené. E hasznosítás révén mind a kultúrkincs őrzői, mind az érdeklődő befogadók jól járnának. A befogadó a pénzéért olyan dolgokat kapna, amelyre igénye van, de saját környezetében nem kapja meg, az átadók pedig megerősítést nyernének abban, hogy az a hagyomány vagy az a népi tudás, amelynek őrzői, értékkel bír, s emellett még anyagi hasznuk is származhat a megőrzésből. Ez a turizmus Székelyföld néprajzi értékeinek megőrzéséhez és társadalmának gazdagodásához egyaránt hozzájárulna.